[2023] 1 ਐੱਸ.ਸੀ.ਆਰ.

ਰਣਵੀਰ ਸਿੰਘ

ਬਨਾਮ

ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ

(ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ ਸੈਕਸ਼ਨ। 2009 ਦਾ 1384-1385)

12 ਜਨਵਰੀ, 2023

[ਬੀ. ਆਰ. ਗਵਈ ਅਤੇ ਐਮ. ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼, ਜੇ. ਜੇ.]

ਦੰਡ ਕੋਡ, 1860-ਧਾਰਾ 148,302/149,324/149,304 ਭਾਗ-II ਅਧੀਨ ਬਰੀ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 148,302/149,324/149-ਦੇਹਾਤੀ ਨਲਿਸ਼ੀ (ਐਕਸ. ਪੀ-28) ਨੂੰ ਐਫਆਈਆਰ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀ 'ਐਚ' ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਉੱਤੇ ਹੋਰ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ (ਕੇ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-12) ਦੇ ਨਾਲ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ - ਐਚ ਦਾ ਬਿਆਨ ਪੀਡਬਲਯੂ-20 (ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ) ਦੁਆਰਾ ਘਟਨਾ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਐਚ ਦੀ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ - ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਦੋਸ਼ੀ ਕਰਾਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ 'ਕੇ' ਦੀ ਮੌਤ ਲਈ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸੇ ਮ੍ਰਿਤਕ 'ਐਚ' ਨੂੰ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੋਧਿਆ। 304 ਭਾਗ-II-ਅਪੀਲ 'ਤੇ, ਕਿਹਾ ਗਿਆਃ ਇਹ ਪੀਡਬਲਯੂ-20 ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਸ਼ੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਚੇਤੰਨ ਹੋਵੇਗਾ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ-ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ' ਤੇ, ਐਕਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅੰਗੂਠੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੀ-28 - ਇਹ ਅਜੀਬ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਅੰਗੂਠੇ ਦੀ ਛਾਪ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ; ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਜਗ੍ਹਾ ਲੱਭਣੀ ਪਵੇਗੀ - ਇਹ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗੂਠੇ ਦੀ ਛਾਪ ਇੱਕ ਖਾਲੀ ਕਾਗਜ਼ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਪੀਡਬਲਯੂ-20 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਐਲਾਨ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ - ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ - ਪੀਡਬਲਯੂ-20 ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਿਆਂਇਕ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਿਉਂ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ - ਗਵਾਹ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 2 ਤੋਂ 3 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਹੈ - ਟੈਸਟ ਪਛਾਣ ਪਰੇਡ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ - ਪੀਡਬਲਯੂ-12 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪੀਡਬਲਯੂ-12 ਦੀ ਜਾਂਚ ਪੀਡਬਲਯੂ-20 ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ-ਸੈਕਸ਼ਨ 161 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ.ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੀਡਬਲਯੂ-12 ਦਾ ਬਿਆਨ।

ਜੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ-ਪੀਡਬਲਯੂ-12 ਨੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ - ਪੀਡਬਲਯੂ-12 ਦੇ ਸਬੂਤ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ-ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

ਆਯੋਜਿਤ; ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ:

1. ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ 'ਐਚ' ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ 'ਤੇ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.20- ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਹੁਤ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਸੀ. ਇਹ ਵਿਸੰਗਤੀ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੱਕ ਵੀ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਲਾਸ਼ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਿਰਪੱਖ, ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਉਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰੇ ਜੋ ਇੱਕ ਲੋਕ ਸੇਵਕ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਸੱਚਾਈ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੱਕ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤਸਵੀਰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। [ਪੈਰਾ 29][852-ਈ-ਜੀ]
2. ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.20 ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੀਤੀ ਗਈ ਚਰਚਾ 'ਤੇ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਸ਼ੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਚੇਤੰਨ ਹੋਵੇਗਾ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ। ਇੱਥੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਚੀਰ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮ ਹਨ, ਬਲਕਿ ਲਗਾਤਾਰ ਖੂਨ ਵੀ ਵਹਿ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਘਟਨਾ ਦੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਉਲਟ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਉੱਤੇ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅੰਗੂਠੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਉੱਤੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੀ-28.ਇਹ ਅਜੀਬ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਅੰਗੂਠੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਆਮ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਜਗ੍ਹਾ ਲੱਭਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਤਾਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗੂਠੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਲਿਖਤਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਸਨ, ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਾਕ ਲਿਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗੂਠੇ ਦੀ ਛਾਪ ਇੱਕ ਖਾਲੀ ਕਾਗਜ਼' ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ, ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਭਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 31][856- ਐੱਚ ; 857- ਏ-ਸੀ]

ਮਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ

3. ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.20 ਦੁਆਰਾ ਬਿਲਕੁਲ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕਿਸੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਜਾਂ ਡਾਕਟਰ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਈਆਂ। ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ

ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਸਾਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਿਆਨ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੇ ਮ੍ਰਿਤਕ 'ਐਚ' ਇੰਨੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ, ਤਾਂ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.20 ਨੂੰ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਸਹੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ. ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇੱਕ ਅਟੱਲ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗੂਠੇ ਦੀ ਛਾਪ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 33][857- ਐੱਫ- ਐੱਚ; 858-ਏ.]

ਟੈਸਟ ਪਛਾਣ ਪਰੇਡ

4. ਉਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ. ਪੀ-28 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਮੰਨਣ ਵੱਲ ਝੁਕਾਅ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਵੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਗਵਾਹ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 2 ਤੋਂ 3 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਹੀ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਟੈਸਟ ਪਛਾਣ ਪਰੇਡ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਮੁੱਲ ਬਾਰੇ ਕਾਫ਼ੀ ਚੇਤੰਨ ਹੈ। ਯਕੀਨਨ, ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇੱਕ ਟੈਸਟ ਪਛਾਣ ਪਰੇਡ ਸਬੂਤ ਦਾ ਇੱਕ ਠੋਸ ਟੁਕੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਈ ਵਾਰ, ਇਹ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦੇ ਕੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਘਾਟ ਹੈ।[ਪੈਰਾ 34][858- ਜੀ-ਐੱਚ; 859- ਏ-ਬੀ]

ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ

5. ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.12 ਦੇ ਸਬੂਤ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਜ਼ਖਮੀ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਉੱਚੇ ਬਿਸਤਰੇ ਉੱਤੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.12 ਦੀ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.20 ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.12 ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਧਾਰਾ 161 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.12 ਦਾ ਬਿਆਨ, ਜੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਸ਼ਾਨਬੱਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.20 ਵੀ ਇੱਕ ਪੜ੍ਹਾਅ 'ਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੁਝ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸਾਂ ਦੇ ਨਾਲ. ਇਹ ਦੁਬਾਰਾ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.12 ਦੇ ਸਬੂਤ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.12 ਦੇ ਸਬੂਤ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਖਾਸ ਤੌਰ' ਤੇ

ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਅਤੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼। [ਪੈਰਾ 37][864-ਬੀ-ਈ]

ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2020) 12 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 630; ਅਰਵਿੰਦ ਕੁਮਾਰ @ਨੇਮੀਚੰਦ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ 2021 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 1099:2021(14) ਸਕੇਲ 6, ਮੁੰਨੂ ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (1976) 3 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 104: [1976] 2 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 764; ਝਾਰਖੰਡ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸ਼ੈਲੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਰਾਏ 2022 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ. ਸੀ. 1494; ਗਿਰੀਸਨ ਨਾਇਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲ ਰਾਜ, (2023) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ 180; ਬਿਨੈ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ, (1997) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 283-'ਤੇ ਨਿਰਭਰ. ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ U.P. (2004) 4 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 205: [2004] 2 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 925; ਨਜਾਭਾਈ ਦੇਸੁਰਭਾਈ ਵਾਘ ਬਨਾਮ ਵਲੇਰਾਭਾਈ ਡੇਗਨਭਾਈ ਵਾਘ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2017) 3 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 261: [2017] 2 ਐੱਸਸੀਆਰ 764; ਬਾਲਮੁਕੁੰਦ ਸ਼ਰਮਾ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ, (2019) 5 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ 469; ਵਿਆਸ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ, (2013) 12 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 349: [2013] 11 ਐੱਸਸੀਆਰ 212; ਅਕਬਰ ਸ਼ੇਖ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ, (2009) 7 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 415: [2009] 7 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 518; ਨਗਰਜੀਤ ਅਹੀਰ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ (2005) 10 ਐਸਸੀਸੀ 369; ਸ਼ੇਰੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. ਰਾਜ,1991 ਐਸਸੀਸੀ (Cri) 1059: (1991) ਸਪੋਰਟ (2) ਐਸਸੀਸੀ 437; ਮੂਸਾ ਖਾਨ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ, (1977) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 733; ਮੁੰਨਾ ਚੰਦਾ ਬਨਾਮ ਅਸਾਮ ਰਾਜ (2006) 3 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 752; ਦੇਬਾਸ਼ੀਸ਼ ਡਾਵ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ (2010) 9 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ 111: [2010] 9 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 654; ਮਨੋਜ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, (2016) 9 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 1: [2016] 7 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 154; ਜੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, (2012) 4 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 379; ਰਾਜੀਵਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲ ਰਾਜ, (2003) 3 ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 355; ਥੁਲੀਆ ਕਾਲੀ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ, (1972) 3 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 393; ਮੁਖਤਿਆਰ ਅਹਿਮਦ ਅੰਸਾਰੀ ਬਨਾਮ ਰਾਜ (ਐਨ. ਸੀ. ਟੀ. ਦਿੱਲੀ) (2005) 5 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 258: [2005] 3 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 797; ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ, 2005 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. (ਸੀ. ਆਰ. ਆਈ) 1050: (2005) 5 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 272-ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ

[2004] ਪੈਰਾ 26 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ 2 ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 925

(2017) 2 ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 764 ਪੈਰਾ 26 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

(2013) 11 ਪੈਰਾ 26 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 212
[2009] 7 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 518 ਪੈਰਾ 26 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ
[2010] 9 ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 654 ਪੈਰਾ 26 ਦਾ ਹਵਾਲਾ
[2016] 7 ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 154 ਪੈਰਾ 26 ਦਾ ਹਵਾਲਾ
[2005] 3 ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 797 ਪੈਰਾ 26
[1976] 2 ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 764 ਪੈਰਾ 33 ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ
ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਕੋਰਟਃ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1384-1385 of 2009
.
ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਮਿਤੀ 17.02.2009 ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ M.P. 1997 ਦੇ ਸੀ. ਆਰ. ਐਲ. ਏ. ਨੰਬਰ ਸੈਕਸ਼ਨ. 84 ਅਤੇ 90 ਵਿੱਚ ਗਵਾਲੀਅਰ ਵਿਖੇ ਬੈਂਚ।

2011 ਦੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ No.700 ਦੇ ਨਾਲ.

ਸੁਸ਼ੀਲ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ, ਸੀਨੀਅਰ. ਵਕੀਲ, ਪੁਨੀਤ ਜੈਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕ੍ਰਿਸਟੀ ਜੈਨ, ਉਮੰਗ ਮਹਿਤਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ੁਰਤੀ ਸਿੰਘ, ਯੋਗਿਤ ਕਾਮਤ, ਮਾਨ ਅਰੋੜਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀ ਸ਼ਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ਿਪਰਾ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਜੈਨ, ਵਕੀਲ। ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ। ਗੋਪਾਲ ਝਾਅ, ਪਸ਼ੂਪਤੀ ਨਾਥ ਰਾਜ਼ਦਾਨ, ਪ੍ਰਿਥਵੀਰਾਜ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮੈਤਰੀ ਜਗਤ ਜੋਸ਼ੀ, ਅਸਟਿਕ ਗੁਪਤਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਯੁਸ਼ੀ ਮਿੱਤਲ, ਕੁਲਦੀਪ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ੁਕਲਾ, ਐਡ. ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ.
ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਐੱਮ. ਐੱਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼, ਜੇ.

1. ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਦੀ ਮੁਆਫੀ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ 2011 ਦੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ. 700 ਵਿੱਚ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ
2. ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ, ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਦੂਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਸ਼ਿਵਪੁਰੀ ਵੱਲੋਂ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਿਆਂ ਸੱਤ ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਸੋਧ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚੁਣੌਤੀ ਅਧੀਨ ਹੈ।
ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜਿਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਅਣਗੌਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈਃ
3. ਅਪੀਲਕਰਤਾ, ਉਸ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵੈਰ ਸੀ। ਇਹ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਿਵਾਦ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਇਹ ਘਟਨਾ 25.07.1992 ਨੂੰ ਲਗਭਗ 10.00 ਸਵੇਰੇ 'ਤੇ ਵਾਪਰੀ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.20, ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਜਾਂਚ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ 28.07.1992 ਨੂੰ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

4. ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਪੀ-28, ਦੇਹਾਤੀ ਨਲਿਸ਼ੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਦੇ ਤਹਿਤ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿਛਲੀ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਦੇਹਾਤੀ ਨਲਿਸ਼ੀ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਦੂਜੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਕਾਚੀ ਅਤੇ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.12, ਹਕੀਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਸੱਦੇ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਟ੍ਰੰਚਨ ਅਤੇ ਕੁਹਾੜੀ ਸਮੇਤ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ' ਤੇ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਕਤ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ, ਹਮਲਾਵਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਲੈ ਗਏ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ। ਇਹ ਇੱਕ ਭੋਗੀਰਾਮ ਅਤੇ ਭਾਗਗੋ ਬਾਈ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.18 ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬੇਨਤੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਭੋਗੀਰਾਮ ਨੂੰ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਨੂੰਹਾਂ, ਬੇਟੀਆਂ, ਬੱਚੂ (ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.13) ਅਤੇ ਸਿਰਨਾਮ ਕਾਚੀ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਿਸ਼ੋਰ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

5. ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਬਿਆਨ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.20 ਵੱਲੋਂ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 28.07.1992 ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਆਂਇਕ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾਂ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੇਹਾਤੀ ਨਲਿਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ' ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ ਸੀ।

6. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸਰਦਾਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਢੋਲਾ ਰਾਮ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਕਤਲ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ, 1860 ਦੀ ਧਾਰਾ 148,302/149 ਅਤੇ 324/149 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਕਾਚੀ ਦੀ ਮੌਤ ਲਈ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾ ਯੋਗ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਤਿੰਨ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਜ਼ਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੌਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਕੈਦ ਕੱਟ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

7. ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ 21 ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 6 ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਸਨ। ਇੱਕ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ, ਭੋਗੀਰਾਮ, ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ।

8. ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹਾਂ।

ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.1:

9. ਇਹ ਗਵਾਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਤਨੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਟੈਸਟ ਪਛਾਣ ਪਰੇਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਘਟਨਾ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੁਕੁਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਦੇਹਾਤੀ ਨਲਿਸ਼ੀ ਦੇ ਉਲਟ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਹੋਰ ਲੋਕ ਵੀ ਸਨ ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਉਕਸਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਸੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਭੋਗੀਰਾਮ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਲੈ ਗਏ ਸਨ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਡ ਆਫ਼ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ, 1973 (ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਸੀਆਰਪੀਸੀ" ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ) ਦੀ ਧਾਰਾ 161 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡ ਦਾ ਚੌਕੀਦਾਰ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਘਟਨਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਭੋਗੀਰਾਮ ਦੋਵੇਂ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਹਮਲੇ ਵੇਲੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਲਗਭਗ 60 ਤੋਂ 70 ਵਿਅਕਤੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।

10. ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.1 ਨੇ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.1 3, ਬੱਚੂ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਘਟਨਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਲਈ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਲੈ ਆਇਆ। ਬੇਸ਼ਕ, ਉਸਨੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪੰਜ ਪੀੜਤ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸ਼ੋਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤੇ।

ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.4:

11. ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਸ ਗਵਾਹ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ ਜਿਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.1 ਵਾਂਗ, ਉਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੇ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਕੁਝ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਜੋ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀ ਆਈ ਤਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਜ਼ਖਮੀ ਦੋਵੇਂ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀ 26.07.1992 ਨੂੰ 6.00 ਤੋਂ 7.00 a.m. ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪਹੁੰਚੀ ਸੀ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.4 ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਗਵਾਹੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਜੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਥਿਤ ਮੌਤ ਦੇ ਐਲਾਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.12:

12. ਦੇਹਾਤੀ ਨਲਿਸ਼ੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀ ਇਹ ਗਵਾਹ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਹੈ। ਉਹ ਇੱਕ ਜ਼ਖਮੀ ਗਵਾਹ ਵੀ ਹੈ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਘਟਨਾ ਦੀ ਕੋਈ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਈ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਬਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਘਟਨਾ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਗਵਾਹ ਫਿਰ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਬਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘਟਨਾ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਲਗਭਗ 50 ਤੋਂ 100 ਵਿਅਕਤੀ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਹਮਲੇ ਦੀ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਉਹ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਾਸ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਸਾਰੀ ਭੀੜ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਨਾਮਜ਼ਦ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗਵਾਹ ਨੇ ਹੋਰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਫਰਲੌਂਗ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਲਗਭਗ 200 ਮੀਟਰ ਹੈ।

13. ਉਪਰੋਕਤ ਬਿਰਤਾਂਤ ਤੋਂ, ਕੋਈ ਵੀ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.12 ਤੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੋਰ ਦੋ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗਵਾਹ ਵੀ ਕਈ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਬਾਰੇ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਮ੍ਰਿਤਕ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.13:

14. ਇਹ ਗਵਾਹ ਵੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲੁਕਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਥਾਣੇ ਗਿਆ, ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ। ਉਹ ਸਾਈਟ ਯੋਜਨਾ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਦਾ ਵੀ ਗਵਾਹ ਹੈ। ਪੀ-16 ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਮੈਮੋ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰੋ। ਪੀ-19. ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਆਪਣੀ ਮੁੱਖ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਵੀ, ਉਸਨੇ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ ਸੀ

3.00 ਤੋਂ 4.00 ਸ਼ਾਮ. ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੀ ਘਟਨਾ, ਜੋ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉਲਟ ਬਿਆਨ ਹੈ. ਆਪਣੀ ਕਰਾਸ-ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਜੋ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਸੀ. ਆਰ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 161 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਡੀ-4. ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਆਨ ਥਾਣੇ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

15. ਇਸ ਗਵਾਹ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਜ਼ਖਮੀ ਗਵਾਹ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਦੋਂ ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ। ਜ਼ਖਮੀ ਗਵਾਹ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਬਿਆਨ 5.00 ਸ਼ਾਮ 'ਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

16. ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗਵਾਹ ਦਾ ਸਬੂਤ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਪਹਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਹਨ।

ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.18:
17. ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.18 ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਹੈ। ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਹ ਵੀ ਇੱਕ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਥਾਣੇ ਗਈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅੰਗੂਠੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾ ਕੇ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਜੀਜੇ ਸਮੇਤ ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ। ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ ਸੀ।

18. ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ, ਉਪਰੋਕਤ ਬਿਆਨ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਿਆਂ 'ਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਈ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਤੱਥ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਪੋਰਟ' ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.20:
19. ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.20 ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਤੋਂ ਦੇਹਾਤੀ ਨਲਿਸ਼ੀ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖਰਾ ਸੰਸਕਰਣ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਣਜਾਣ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਫੋਨ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਿਆਨ ਵੀ ਦਰਜ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.12 (ਹਕੀਮ ਸਿੰਘ) ਦਾ ਬਿਆਨ ਵੀ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਕਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਦ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਉਲਟ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੀੜਤ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸਨੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.12 (ਹਕੀਮ ਸਿੰਘ) ਭੋਗੀਰਾਮ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ

ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.18 (ਭਾਗਗੋ ਬਾਈ) ਉਸ ਨੇ ਮਿਤੀ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਸਿਰਫ਼ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਿ ਅਜੀਬ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੱਖਰੇ ਸਮੇਂ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਾਂ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਜਦਕਿ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.12 (ਹਕੀਮ ਸਿੰਘ) ਅਤੇ ਭੋਗੀਰਾਮ ਦੇ ਬਿਆਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਲਏ ਸਨ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 20. ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਇਸ ਗਵਾਹ ਤੋਂ ਸੱਚ ਦੱਸਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਇੱਕ ਰਾਏ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰੇਗੀ, ਪਰ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਕਿ ਇਹ ਉਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਬਿਆਨ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨਾ ਸਿਰਫ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ, ਬਲਕਿ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਵੀ ਹਨ।

21. ਰਿਕਾਰਡ ਉੱਤੇ ਉਪਲਬਧ ਸਬੂਤਾਂ ਉੱਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂਗੇ।

ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇਃ

22. ਹੇਠਲੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਦੇਹਾਤੀ ਨਲਿਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਬਿਆਨ ਉੱਤੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੱਸੇ ਗਏ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿ ਦੋ ਹੱਤਿਆਵਾਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾ ਕੇ ਅੰਤਿਮ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂਃ

23. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਲਿਖਤੀ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਬਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਹਨ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸੰਗਤੀਆਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਵੈ-ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ ਜਾਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ।

24. ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਵਾਹ ਨੇ ਦੇਹਾਤੀ ਨਲਿਸ਼ੀ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.20. ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਪੀ-28 ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਮਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸੀ

ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪਲੇਸਮੈਂਟ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.20 ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਿਣਤੀ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਲਟਦਾ ਹੈ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਸਕਰਣ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਦਬਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

25. ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.12 ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵੀ ਹੈ. ਪੀ-28 ਨੂੰ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ 50 ਤੋਂ 100 ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ।
26. ਉਪਰੋਕਤ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈਃ
• ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ., (2004) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 205;

• ਨਾਜਾਭਾਈ ਦੇਸੁਰਭਾਈ ਵਾਘ ਬਨਾਮ ਵਲੇਰਾਭਾਈ ਦੇਗਨਭਾਈ ਵਾਘ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2017) 3 ਐਸਸੀਸੀ 261;
• ਬਾਲਮੁਕੁੰਦ ਸ਼ਰਮਾ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ, (2019) 5 ਐਸਸੀਸੀ 469;

• ਵਿਆਸ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ, (2013) 12 ਐਸਸੀਸੀ 349;

• ਅਕਬਰ ਸ਼ੇਖ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ, (2009) 7 ਐਸਸੀਸੀ 415;

• ਨਾਗਰਜੀਤ ਅਹੀਰ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ, (2005) 10 ਐਸਸੀਸੀ 369;

• ਸ਼ੇਰੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ., 1991 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀ.ਆਰ.ਆਈ) 1059 :(1991) ਸਹਾਇਤਾ (2) ਐਸਸੀਸੀ 437;

• ਮੂਸਾ ਖਾਨ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ, (1977) 1 ਐਸਸੀਸੀ 733;

• ਮੁੰਨਾ ਚੰਦਾ ਬਨਾਮ ਅਸਾਮ ਰਾਜ (2006) 3 ਐਸਸੀਸੀ 752 (ਪੈਰਾ 12);

• ਦੇਬਾਸ਼ੀਸ਼ ਦਾਊ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ, (2010) 9 ਐਸਸੀਸੀ 111 (ਪੈਰਾ 25);

• ਮਨੋਜ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, (2016) 9 ਐਸਸੀਸੀ 1 (ਪੈਰਾ 30);

• ਜੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2012) 4 ਐਸਸੀਸੀ 379 (ਪੈਰਾ 12);

• ਰਾਜੀਵਨ ਅਤੇ ਓਥੇਸ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ, (2003) 3 ਐਸਸੀਸੀ 355 (ਪੈਰਾ 12, 13);

- ਥੁਲੀਆ ਕਾਲੀ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ, (1972) 3 ਐਸਸੀਸੀ 393 (ਪੈਰਾ 12)
- ਮੁਖਤਿਆਰ ਅਹਿਮਦ ਅੰਸਾਰੀ ਬਨਾਮ ਰਾਜ (ਐਨਸੀਟੀ ਦਿੱਲੀ) (2005) 5 ਐਸਸੀਸੀ 258;
- ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ, 2005 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀਆਰਆਈ) 1050: (2005) 5 ਐਸਸੀਸੀ 272

ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂਃ

27. ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸਨ, ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੋ ਜ਼ਖਮੀ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਲੇਖਕ ਸੀ। ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਮਾਮੂਲੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

28. ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.20 ਸਾਹਮਣੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਰਨ ਐਲਾਨ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪਾਇਆ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸਬੂਤ ਦੀ ਮੁੜ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਫੈਸਲਾਃ
ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾਃ
29. ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗਵਾਹ ਤਿੰਨ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.20 ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵੀ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਹੁਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਵਿਸੰਗਤੀ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੱਕ ਵੀ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਲਾਸ਼ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਿਰਪੱਖ, ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਉਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰੇ ਜੋ ਇੱਕ ਲੋਕ ਸੇਵਕ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਸੱਚਾਈ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੱਕ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤਸਵੀਰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2020) 12 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 630 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂਃ

"8. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਮਿਤਭਾਈ ਅਨਿਲ ਚੰਦਰ ਸ਼ਾਹ ਬਨਾਮ ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ., (2013) 6 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 348 ਵਿੱਚ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾਃ (2014) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. (ਸੀ. ਆਰ. ਆਈ.) 309, ਇੱਕ ਸੰਗੀਨ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਪਹਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੈਕਸ਼ਨ 154 ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ

ਇਸ ਲਈ ਦੂਜੀ ਐੱਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਐੱਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਕਹਿਣਾ ਬੇਤੁਕਾ ਜਾਂ ਹਾਸੋਹੀਣਾ ਹੈ। ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਟੀ.ਐਨ., (2009) 14 ਐਸਸੀਸੀ 415: (2010) 1 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀ. ਆਰ. ਆਈ) 1392 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਦੂਜੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਨਾਲਾਬੋਥੂ ਰਾਮੂਲੂ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਏ.ਪੀ., (2014) 12 ਐਸਸੀਸੀ 261: (2014) 6 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀ. ਆਰ. ਆਈ) 673 ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਖਮੀ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਕਰਨਾ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

9. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਦਰਜ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਹੋਈ (ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋਈ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਦੇ ਅਧਾਰ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਅਸਲ ਪਹਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਦਬਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਕਾਰਕ ਮਿਲ ਕੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਸ਼ੰਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸਿੱਟੇ' ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਕੇਸ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

10. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਘਟਨਾ ਦੇ ਅਖੌਤੀ ਚਸ਼ਮਦੀਦਾਂ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਸਥਾਨ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਥਾਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੀ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਇਕਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਨੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ' ਤੇ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਸਲ ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਖੌਤੀ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਸੰਸਕਰਣਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਅਸਲ ਘਟਨਾ ਅਤੇ ਅਸਲ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਦੋਸ਼ੀਤਾ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦਬਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਅਤੇ ਉਤਪਤੀ ਨੂੰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਬਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

30. ਅਰਵਿੰਦ ਕੁਮਾਰ ਵਿੱਚ @ ਨੇਮੀਚੰਦ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ 2021 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 1099:2021 (14) ਸਕੇਲ 6,
"ਨਿਰਪੱਖ, ਨੁਕਸਦਾਰ, ਰੰਗੀਨ ਜਾਂਚ।
40. ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਲੋਕ ਸੇਵਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕਰੇਗਾ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਉਸ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਹੀ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰੇ। ਉਹ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧ ਨਾਲ ਚਿੰਤਤ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਅਪਰਾਧ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਉਹ ਜਾਂਚ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਕਤਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,

ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਅਪਰਾਧ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 300 ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 299 ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਵੇਗਾ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਉਸਦਾ ਮੁਢਲਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਕੇਸ ਗੈਰ ਇਰਾਦਤਨ ਹੱਤਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਤਲ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਉਪਲਬਧ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਕੇਸ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਤਿਅੰਤ ਉਤਸੁਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਾਡਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਰਮ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਆਖ਼ਰਕਾਰ, ਅਜਿਹਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਸੱਚਾਈ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪੀੜਤ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਪਰ ਸਿਰਫ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੇਧਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੋਵੇਗਾ।

41. ਇੱਕ ਨੁਕਸਦਾਰ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਇੱਕ ਗਿਣੀ-ਮਿੱਥੀ ਅਤੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਅਯੋਗਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੂਖਮ ਅੰਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਨੁਕਸਦਾਰ ਜਾਂਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਲਾਭ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਵੇਗੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੋਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਇੱਕ ਨੁਕਸਦਾਰ ਜਾਂਚ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵੇਲੇ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਪਲਬਧ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਤਾਲ ਕਰੇ ਅਤੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਉੱਤੇ ਸੱਚਾਈ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਏ ਕਿ ਹਰ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾਈ ਵੱਲ ਇੱਕ ਯਾਤਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਜਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਪਾਦੈਂਟਿਕ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਤੱਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। XXX XXX

44. ਅਸੀਂ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜ, (2018) 7 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 536 ਦੇ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਫੈਸਲੇ ਰਾਹੀਂ ਨਿਰਪੱਖ ਜਾਂਚ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ:

"27. ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਹੀ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਨੂੰ ਟਾਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਪਰਭੂ ਬਨਾਮ ਕਿੰਗ ਸਮਰਾਟ (ਪਰਭੂ ਬਨਾਮ ਕਿੰਗ ਸਮਰਾਟ, ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1944 ਪੀ. ਸੀ. 73) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਨੁਪਾਤ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੀ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਨੂੰ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਦੋਸ਼ੀਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ।

28. ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਬਦਨਾਮੀ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਮਾਇਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਕਿ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਝੂਠ ਹੈ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ। ਜਾਂਚ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਿਰਪੱਖ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕਰੇ ਅਤੇ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰੇ। ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ, ਮੈਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਤਮ ਨਤੀਜੇ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਨਿਰਪੱਖ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਕਿ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਦੋਸ਼ੀ ਜਾਂ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਜਿਸ ਪਹਿਲੂ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਜਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

45. ਇੱਕ ਨਿਰਪੱਖ ਜਾਂਚ ਇੱਕ ਰੰਗੀਨ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਦਮਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਦੇਸ਼, ਸੱਟਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਜਾਂ ਬਦਲਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋਵੇਗਾ, ਇੱਕ ਨਿਰਪੱਖ ਜਾਂਚ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇੱਕ ਗਲਤ ਬਿਰਤਾਂਤ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਝੂਠੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਚੇਤੰਨ ਦਮਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਕੇਸ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੋਸ਼' ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਓਮਨੀਬਸ ਵਿੱਚ ਯੂਨੇ-ਫਾਲਸਸ ਵਿੱਚ ਫਾਲਸਸ

48. ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਗਵਾਹ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੱਡਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ ਉੱਤੇ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਅਨਾਜ ਵਿੱਚੋਂ ਤੂੜੀ ਦੀ ਛਾਣਬੀਣ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਦੋਂ ਸਬੂਤ ਅਟੁੱਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਜਾਂ ਤਾਂ ਅਸੰਭਵ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰਨਯੋਗ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਨਤੀਜਾ ਟਾਲਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਕਤ ਸਿਧਾਂਤ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਦਰਜਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸਿਰਫ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦੇ ਨਿਯਮ ਵਜੋਂ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵਿਸੰਗਤੀਆਂ ਬਹੁਤ ਪਦਾਰਥਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਗਵਾਹ ਦੀ ਬਹੁਤ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ

ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਇਹ ਉਕਤ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਹੈ।

49. ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਕਤ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਨੰਦ ਰਾਮਚੰਦਰ ਚੌਗਲੇ ਬਨਾਮ ਸਿਦਰਾਈ ਲਕਸ਼ਮਣ ਚੌਗਲਾ, (2019) 8 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 50 ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਃ

"9. ਅਸੀਂ ਸਬੰਧਤ ਬੇਨਤੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ' ਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਧਿਰਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਸਬੰਧ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜ਼ਮੀਨੀ ਵਿਵਾਦ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜਿਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਿਵਲ ਮੁਕੱਦਮਾ ਵੀ ਲੰਬਿਤ ਸੀ, ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਤੱਥ ਹਨ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਇੱਕ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਿਰਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਝੜਪ ਹੋਈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ, ਇਹ ਦੋ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤੱਥ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮਕਾਲੀ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਵੀ ਇਸੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪੀਡਬਲਯੂ 19 ਅਤੇ 22 ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਚਾਅ ਪੱਖ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਬੀਆਰਪੀਐਸ ਸੀਆਰਪੀ ਵੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਨੰ. 79/02-ਮਾਰਕ ਕੀਤਾ ਈ.ਐਕਸ.ਟੀ. ਡੀ-10, ਜਿਸ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।
ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪੁਲਿਸ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਪੀਡਬਲਯੂ 11 ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਦੋ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਬੇਲਗਾਮ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਵਾਚ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਸੀ। ਘਟਨਾ 7-6-2002 ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ-ਦੋਸ਼ੀ 1 ਅਤੇ 2 ਨੂੰ 11-6-2002 ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੱਟ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

10. ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਚਾਅ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਾਰੇ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਉਲਟ, ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਦੋਸ਼ੀ ਕੋਈ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

31. ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.20 ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੀਤੀ ਗਈ ਚਰਚਾ 'ਤੇ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਸ਼ੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਚੇਤੰਨ ਹੋਵੇਗਾ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ

ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਚੀਰ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮ ਹਨ, ਬਲਕਿ ਲਗਾਤਾਰ ਖੂਨ ਵੀ ਵਹਿ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਘਟਨਾ ਦੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਉਲਟ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਉੱਤੇ, ਅਸੀਂ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅੰਗੂਠੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਉੱਤੇ ਲਿਖਤਾਂ ਸਨ। ਪੀ-28. ਇਹ ਅਜੀਬ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਅੰਗੂਠੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਆਮ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਜਗ੍ਹਾ ਲੱਭਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਪੜ੍ਹਤਾਲ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗੂਠੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਲਿਖਤਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਸਨ, ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਾਕ ਲਿਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗੂਠੇ ਦੀ ਛਾਪ ਇੱਕ ਖਾਲੀ ਕਾਗਜ਼' ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ, ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਭਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

32. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੋਂ, ਅਸੀਂ ਅਖੌਤੀ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.20 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ. ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਐਲਾਨ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਹੋਰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ। ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਤਾਕਤ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੀ-28 ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਦਿਮਾਗ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਸਿਰਫ਼ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਓ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਗੂਠੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਇਆ ਸੀ, ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਕਾਰਨ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਿਮਾਗ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਇਰਾਦੇ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਵੀ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਬਾਹਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਮਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨਃ

33. ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.20 ਦੁਆਰਾ ਬਿਲਕੁਲ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕਿਸੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਜਾਂ ਡਾਕਟਰ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਈਆਂ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਤੱਥ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬਿਆਨ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਇੰਨੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ, ਤਾਂ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.20 ਨੂੰ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ। ਅਟੱਲ ਸਿੱਟਾ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ

ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗੂਠੇ ਦੀ ਛਾਪ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਮੁੰਨੂ ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (1976) 3 ਐਸਸੀਸੀ 104 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਚਾਹਾਂਗੇ:

11. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਬੰਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਤੀਜੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਐਲਾਨ 'ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ' 'ਤੇ ਕੋਈ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਪੀ-2, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਕੁਝ ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਪਰ ਜੇ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਬਹਾਦੁਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨਾਜ਼ੁਕ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਜਾਂਚ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਮੌਤ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਐਲਾਨਨਾਮੇ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਪੀ-2, ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਝਾਰਖੰਡ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸ਼ੈਲੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਰਾਏ 2022 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 1494 ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਦਾਲਤ "45. ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਦਾ ਐਲਾਨ ਉਦੋਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਦੋਂ ਇਹ ਇੱਕ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਜੇਕਰ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇੱਕ ਮੌਤ ਦਾ ਐਲਾਨ ਆਦਰਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੌਤ ਦੇ ਐਲਾਨ ਸਿਰਫ਼ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਲਈ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਕਿ ਕੀ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮੌਤ ਦਾ ਐਲਾਨ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਟੈਸਟ ਪਛਾਣ ਪਰੇਡ:

34. ਉਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ. ਪੀ-28 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਮੰਨਣ ਵੱਲ ਝੁਕਾਅ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਵੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਗਵਾਹ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕੇ। ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 2 ਤੋਂ 3 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਹੀ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਅਦਾਲਤ. ਅਸੀਂ ਟੈਸਟ ਪਛਾਣ ਪਰੇਡ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਮੁੱਲ ਬਾਰੇ ਕਾਫ਼ੀ ਚੇਤੰਨ ਹਾਂ। ਯਕੀਨਨ, ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇੱਕ ਟੈਸਟ ਪਛਾਣ ਪਰੇਡ ਸਬੂਤ ਦਾ ਇੱਕ ਠੋਸ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਈ ਵਾਰ, ਇਹ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦੇ ਕੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘਾਟ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗਿਰੀਸਨ ਨਾਇਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲ ਰਾਜ, (2023) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 180 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆਃ

"28. ਅਸੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਦੰਗਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਜਾਂ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਲਈ, ਆਈਓ (ਪੀਡਬਲਯੂ 84) ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਟੀਆਈਪੀ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਟੀ. ਆਈ. ਪੀ. ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ, ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ ਕਿ ਜਿਸ ਦੋਸ਼ੀ ਉੱਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਉਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਦੂਜਾ, ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਕਿ ਸ਼ੱਕੀ ਅਸਲ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਉਕਤ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਤੀਜਾ, ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਮੁੱਲਾ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਯੂ.ਪੀ. [ਮੁੱਲਾ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. ਦਾ ਰਾਜ], (2010) 3 ਐਸਸੀਸੀ 508, ਪੈਰਾ 44,45 ਅਤੇ 55: (2010) 2 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀ.ਆਰ.ਆਈ) 1150]

29. ਟੀ. ਆਈ. ਪੀ. ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਦੇ ਪੜਾਅ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਚ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵੇਕ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਦੋਸ਼ੀ ਗਵਾਹ ਜਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ (ਮਟਰੂ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ.)। [ਮਟਰੂ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ., (1971) 2 ਐਸਸੀਸੀ 75, ਪੈਰਾ 17:1971 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀ.ਆਰ.ਆਈ) 391]; ਯੂ.ਪੀ. ਮੁੱਲਾ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. ਦਾ ਰਾਜ], ਯੂ.ਪੀ. [ਮੁੱਲਾ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. ਦਾ ਰਾਜ], (2010) 3 ਐਸਸੀਸੀ 508, ਪੈਰਾ 41 ਅਤੇ 43: (2010) 2 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀ.ਆਰ.ਆਈ) 1150] ਅਤੇ ਸੀ. ਮੁਨਿਆਪਨ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਟੀ.ਐਨ [ਸੀ. ਮੁਨਿਆਪਨ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਟੀ.ਐਨ., (2010) 9 ਐਸਸੀਸੀ 567, ਪੈਰਾ 42: (2010) 3 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀ.ਆਰ.ਆਈ) 1402])

ਟੀ. ਆਈ. ਪੀ. ਦਾ ਸਬੂਤ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਸਬੂਤ ਦਾ ਇੱਕ ਠੋਸ ਟੁਕੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਟੀ. ਆਈ. ਪੀਜ਼, ਭਾਵੇਂ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹੋਣ, ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਐੱਚ.ਪੀ. ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਨਾਮ ਲੇਖ ਰਾਜ [ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਐੱਚ.ਪੀ.] ਬਨਾਮ ਲੇਖ ਰਾਜ, (2000) 1 ਐਸਸੀਸੀ 247

ਪੈਰਾ 3:2000 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀਆਰਆਈ) 147] ਮੁਨਿਆਪਨ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਟੀ.ਐਨ. [ਸੀ. ਮੁਨਿਆਪਨ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਟੀ.ਐਨ, (2010) 9 ਐਸਸੀਸੀ 567, ਪੈਰਾ 42: (2010) 3 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀਆਰਆਈ) 1402])

30. ਇਹ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਹੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਟਾਲਣਯੋਗ ਅਤੇ ਅਣਉਚਿਤ ਦੇਰੀ ਦੇ ਟੀ. ਆਈ. ਪੀ. ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਟੈਸਟ ਪਛਾਣ ਪਰੇਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦਿਖਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਆਮ ਪਟੀਸ਼ਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜੇ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਹਾਲਾਤ ਕਾਬੂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਦੇਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਲਈ ਘਾਤਕ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਕਾਰਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਰੀ ਕਿਉਂ ਹੋਈ (ਮੁੱਲਾ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ)। [ਮੁੱਲਾ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ., (2010) 3 ਐਸਸੀਸੀ 508, ਪੈਰਾ 45: (2010) 2 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀਆਰਆਈ) 1150] ਅਤੇ ਸੁਰੇਸ਼ ਚੰਦਰ ਬਹਿਰੀ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ [ਸੁਰੇਸ਼ ਚੰਦਰ ਬਹਿਰੀ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ, 1995 ਸਪੋਰਟ (1) ਐਸਸੀਸੀ 80:1995 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀਆਰਆਈ) 60]]
"ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 ਦੀ ਧਾਰਾ 149:

35. ਗਵਾਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਪੱਖ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਸਮੂਹ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੋਰ ਪੜ੍ਹਤਾਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਸਲ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਤਾਲ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚੌਕਸ ਰਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੇ ਇੱਕ ਤੱਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਧਾਰਾ 149 50 ਦੇ ਅਰਵਿੰਦ ਕੁਮਾਰ (ਉਪਰੋਕਤ) ਸਕੋਪ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਮ ਵਸਤੂ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰਚਨਾਤਮਕ ਜਾਂ ਬਦਲਵੀਂ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਉਦੇਸ਼ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਅਪਰਾਧ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਹੈ

ਆਮ ਵਸਤੂ ਜੋ ਇੱਕ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵੱਲ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਗੀ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਇਹ ਉਦੋਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨਾ ਆਮ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਕਤ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਡੀਮਿੰਗ ਗਲਪ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਇੱਕ ਲੋੜੀਂਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਹੋਂਦ, ਹਰੇਕ ਲਈ ਸਾਂਝਾ ਉਦੇਸ਼, ਉਦੇਸ਼ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਵਰਗੇ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਤਹਿਤ ਚਾਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵੇਲੇ ਵਧੇਰੇ ਚੌਕਸ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣਾ ਪਏਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਨਘੜਤ ਗਲਪ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਉੱਤੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੂਜਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, (2013) 16 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 752 ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈਃ

"35. ਬਲਾਦੀਨ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਯੂ.ਪੀ. [ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1956 ਐਸ. ਸੀ. 181:1956 ਸੀ. ਆਰ. ਆਈ. ਐਲ. ਜੇ. 345] ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਗੀ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕੇਸ ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 142 ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹੋਰ ਵਸਨੀਕ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਜੋਂ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੇ ਪੈਣਗੇ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਉਹ ਦਰਸ਼ਕ ਜੋ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਬ੍ਰਾਂਡ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

36. ਬਲਾਦੀਨ ਕੇਸ [ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1956 ਐਸ. ਸੀ 181:1956 ਸੀ. ਆਰ. ਆਈ. ਐਲ. ਜੇ. 345] ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਮਸਾਲਤੀ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

[ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1965 ਐਸ. ਸੀ 202: (1965) 1 ਸੀ. ਆਰ. ਆਈ. ਐਲ. ਜੇ. 226] ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਕੇਸ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀ ਸਿਰਫ਼ ਪੈਸਿਵ ਗਵਾਹ ਹਨ ਅਤੇ ਉਤਸੁਕਤਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਸਨ, ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਕੋਈ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਗਲਤੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਸੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਦੁਆਰਾ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਦਿੱਤਾ ਹਵਾਲਾ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈਃ (ਮਸਾਲਤੀ ਕੇਸ [ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1965 ਐਸ. ਸੀ 202: (1965) 1 ਸੀ. ਆਰ. ਆਈ. ਐਲ. ਜੇ. 226], ਏ.ਆਈ.ਆਰ ਪੀ. 211, ਪੈਰਾ 17)

"17. ...ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਅਤੇ ਕੀ ਉਕਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 141 ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਇੱਕ ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਆਮ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਉਦਾਸੀਨ ਗਵਾਹ ਸਨ ਅਤੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬੇਕਾਰ ਉਤਸੁਕਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਜੋਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਹ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬਲਾਡਿਨ [ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1956 ਐਸ. ਸੀ 181:1956 ਸੀ. ਆਰ. ਆਈ. ਐਲ. ਜੇ. 345] ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੰਨਦੀਆਂ ਹਨ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਕੁਝ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਾਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਭੁੱਲ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਸੀ। ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 149 ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਉਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਰ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ, ਉਸ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਉਸੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੈ, ਉਸ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ; ਅਤੇ ਇਹ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 149 ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਜ਼ਾ ਇੱਕ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਬਦਲਵੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਦੀ।

ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਹਰੇਕ ਮੈਂਬਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ)

37. ਦੁਬਾਰਾ ਬਾਜਵਾ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਯੂ.ਪੀ. ਵਿੱਚ। [(1973) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 714] ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਧੜੇਬੰਦੀ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਿਰਦੋਸ਼ ਦੀ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਜੋਖਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਸਬੂਤ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ।

39. ਇੱਕ ਧੜੇਬੰਦੀ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨਿਰਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਜਦੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਹਮਲਾਵਰ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਆਮ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਪੱਖਪਾਤੀ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਆਸਾਨ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾ ਸਕਦੀਆਂ, ਪਰ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਨੇੜਿਓਂ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਨਿਆਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਲਤੀ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

36. ਬਿਨੈ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ, (1997) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 283 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਕਿਃ

"31. ... ਸਬੂਤ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਸਜ਼ਾ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਅਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਸਵੈ-ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਗਿਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਬਲਕਿ ਸਿਰਫ ਤੋਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਬੂਤ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਗੁਣਵੱਤਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ, ਜੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹੈ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ, ਜਦੋਂ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦਾ ਆਕਾਰ ਕਾਫ਼ੀ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ) ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦੋ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਦੰਗਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗੀਦਾਰ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਇੱਕ ਸਮਝਦਾਰੀ ਵਾਲੀ ਕਵਾਇਦ ਹੋਵੇਗੀ। ਮਸਾਲਤੀ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਯੂ.ਪੀ [ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1965 ਐਸ. ਸੀ. 202: (1964) 8 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 133] ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਚਾਰ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਫਾਰਮੂਲਾ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਕੱਢਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ

... ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਪੀੜ੍ਹਤਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਟੈਸਟ ਅਪਣਾਉਣਾ ਆਮ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਜ਼ਾ ਸਿਰਫ ਤਾਂ ਹੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਘਟਨਾ ਦਾ ਇਕਸਾਰ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀਃ

37. ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.12 ਦੇ ਸਬੂਤ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਜ਼ਖਮੀ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਉੱਚੇ ਬਿਸਤਰੇ ਉੱਤੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.12 ਦੀ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.20 ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.12 ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਧਾਰਾ 161 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.12 ਦਾ ਬਿਆਨ, ਜੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਸ਼ਾਨਬੱਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.20 ਵੀ ਇੱਕ ਪੜ੍ਹਾਅ 'ਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੁਝ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸਾਂ ਦੇ ਨਾਲ. ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.12 ਦੇ ਸਬੂਤ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.12 ਦੇ ਸਬੂਤ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ।

38. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹਾਂ।

39. ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ (ਢੋਲਾ @ਢੋਲਾਰਾਮ) ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲੋੜ ਨਾ ਪੈਣ 'ਤੇ ਤੁਰੰਤ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

40. ਲੰਬਿਤ ਅਰਜ਼ੀਆਂ, ਜੇ ਕੋਈ ਹਨ, ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਅੰਕਿਤ ਗਿਆਨ

(ਸਹਾਇਕ: ਮਹਿੰਦਰ ਯਾਦਵ, ਐਲ.ਸੀ.ਆਰ.ਏ.)

ਅਪੀਲਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- **ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।**

Advocate Shifa Kler